

ทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง Public Defender for the Rights to Access to Justice in Civil Cases.

สันติพงษ์ กุมารสิงห์

Santiphong Kumansing

อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Lecturer from the Faculty of Law Sripatum University

Corresponding Author Email: Lawyer_Santiphong@hotmail.com

Received: 10 June 2021

Revised: 21 August 2021

Accepted: 28 August 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและกฎหมายทนายความสาธารณะของต่างประเทศและโครงสร้างองค์ประกอบของทนายความสาธารณะของไทย และ 2. เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยมีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้พิพากษา อัยการ ผู้บริหารกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ ผู้บริหารสภานายความ ทนายความอาสา ทนายความขอแรง จำนวน 14 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสาร แบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบทนายความที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนในคดีแพ่งจึงควรเป็นทนายความสาธารณะซึ่งมีรูปแบบขององค์กร คือ เป็นองค์กรใหม่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นองค์กรอิสระ ผู้ทำหน้าที่เป็นทนายความสาธารณะ มีสถานภาพเป็นพนักงานราชการ มีคุณสมบัติการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตขึ้นไป และต้องมีประกาศนียบัตรการว่าความจากสภานายความแห่งประเทศไทย ถ้าเป็นทนายความมาก่อนจะต้องมีประสบการณ์การว่าความไม่ต่ำกว่า 5 ปี และ 2) กฎหมายต้นแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง คือ รูปแบบองค์กรสถานะ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ คณะกรรมการ คุณสมบัติ ความรับผิดชอบ ค่าตอบแทน จากผลการวิจัยได้นำไปสู่การจัดทำร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. โดยมีโครงสร้างกฎหมาย ประกอบด้วย องค์กรสังกัด สถานะ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ คณะกรรมการ คุณสมบัติ ความรับผิดชอบ ค่าตอบแทน

คำสำคัญ: ทนายความ, คุ้มครองสิทธิคดีแพ่ง

Abstract

The purposes of this study were 1. To study and analyze the forms and laws of public lawyers in foreign countries and the composition structure of Thai public lawyers; and 2. To develop a model law of public lawyers for the protection of the right to access to the civil justice process. This is a qualitative research. The research tool was an in-depth interview form. Its target groups are judges, prosecutors, executives of the Department of Civil Liberties Protection. Executives of the Lawyers Council, Volunteer Lawyers, Lawyers requesting force, amounting to 14 people who come from a specific selection. and then take the information gathered from the document interview form for content analysis The results showed that 1) The model of a lawyer to help people in civil cases should be a public lawyer, which has the form of an organization, which is a new organization under the Ministry of Justice. is an independent organization public attorney having the

status of a government employee Qualifications for a bachelor's degree or higher and must have a certificate of attorney from the Lawyers Council of Thailand If a lawyer before, must have at least 5 years of experience in law and 2) model law for public lawyers for the protection of the right to access to the civil justice process is the form of organization, status, laws, rules, regulations, committees, qualifications, liabilities, compensation based on research results. has led to the drafting of the Civil Lawyer Act B.E.

Keywords: Lawyer, Civil Rights Protection

บทนำ

สภาพของสังคมไทยในปัจจุบันมีความขัดแย้งและพิพาทกันทำให้เกิดการเรียกร้องหาความยุติธรรมในการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ รวมถึงการถูกฟ้องร้อง การต่อสู้คดีในชั้นศาล เหล่านี้ย่อมต้องมีผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านกฎหมายเข้าช่วยเหลือซึ่งจะเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมนั้นอันเป็นหลักประกันความเสมอภาคที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีบัญญัติสิทธิที่ได้รับการรับรองว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ประชาชนที่มีความเดือดร้อนจากปัญหาข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งต้องการความช่วยเหลือสามารถขอรับความช่วยเหลือได้จากศูนย์ดำรงธรรม สำนักงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานยุติธรรมจังหวัด คลินิกยุติธรรม มีสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (ส.ค.ช.) สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายแห่งนิติบัณฑิตยสภา สำนักงานช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมายสภานายความ สถาบันการศึกษาของรัฐ และเอกชนที่มีคณะนิติศาสตร์ก็มีการให้คำแนะนำ บริการด้านกฎหมาย และองค์การพัฒนาเอกชน แต่ที่เป็นปัญหาก็คือ หน่วยงานดังกล่าวนี้จะให้ความช่วยเหลือเพียงการให้คำแนะนำทางกฎหมายในเบื้องต้นก่อนการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเท่านั้น หากจะต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลบทบาทของทนายความไม่ให้ความช่วยเหลือในขั้นตอนการดำเนินคดีในชั้นศาล จึงเท่ากับเป็นการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ครบขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม สำหรับสภานายความเป็นองค์กรที่มีสมาชิกเป็นทนายความทั่วประเทศได้จัดให้มีทนายความช่วยเหลือประชาชนในขั้นตอนให้คำปรึกษา เรียกว่าทนายความอาสา แต่ก็ไม่ช่วยเหลือต่อเนื่องไปถึงการต่อสู้คดีในชั้นศาล เว้นแต่จะเข้าหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือ จึงน่าจะเท่ากับการปฏิบัติหน้าที่ของทั้งทนายความอาสาทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีทั้งทนายความอาสาและทนายความขอแรงดังกล่าวนี้จึงดูเสมือนกับว่าในทุกขั้นตอนนั้นองค์กรที่จะให้ความช่วยเหลืออยู่แล้ว แต่หากพิจารณาว่าการที่องค์กรในกระบวนการยุติธรรมได้ให้การคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบของการให้ทนายความเข้าไปทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายนับตั้งแต่การให้คำปรึกษาและการต่อสู้คดีในชั้นศาล ซึ่งก็น่าจะเพียงพอแต่ก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ยังคงมีปัญหาเนื่องมาจาก 1) การมีทนายความอาสา กับทนายความขอแรงนั้นมิได้มี 2 ขั้นตอน คือ ทนายความอาสา มีขั้นตอนให้คำปรึกษา และทนายความขอแรงมีในชั้นพิจารณาคดีแพ่งของศาลเท่านั้น ทำให้เป็นปัญหาในการต่อสู้คดีแพ่งในชั้นศาลของผู้ยากไร้หรือด้อยโอกาสที่อาจกระทบต่อสิทธิและความยุติธรรมที่จะได้รับ 2) ในแต่ละคดีความที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลตามที่ฟ้องร้องต่อศาลนั้นอาจมีหลายคดีที่เกี่ยวข้องกับความผิดตามกฎหมายหลายฉบับที่ไม่จำกัดเฉพาะความผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งเท่านั้น ดังนั้นทนายความที่อาสาเข้ามาช่วยเหลือผู้ยากไร้หรือด้อยโอกาสนั้นจะต้องเป็นทนายความที่มีความรู้ และประสบการณ์ในข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น แต่ที่เป็นจริงกลับไม่มีทนายความ และการกำหนดถึงคุณสมบัติของทนายความให้เหมาะสมในการให้ความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังพบว่า การขาดแคลนทนายความอาสา ทั้งในด้านของจำนวน และความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์พิเศษเฉพาะในแต่ละประเภทของคดี เนื่องจากเป็นความสมัครใจที่ส่วนใหญ่จะเป็นทนายความใหม่ที่ใช้เป็นแหล่งฝึกฝนประสบการณ์ทางคดี และบางครั้งเป็นเพราะมีการกำหนดเป็นคุณสมบัติของผู้ที่จะมีสิทธิ

สมัครสอบตำแหน่งผู้พิพากษาจะต้องมีประสบการณ์ด้านคดีเป็นเวลา 2 ปี จึงใช้วิธีการอาสาสมัครเป็นทนายความอาสาเป็นแหล่งฝึกงาน อีกประการหนึ่งการเป็นอาสาสมัครทนายความอาสาสมัครมีค่าตอบแทนให้แก่จำนวนน้อยมากจึงไม่เป็นที่สนใจในการเข้าทำงานในลักษณะเช่นนี้

ความแตกต่างในความเหลื่อมล้ำของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และมีผลอย่างมากต่อความยุติธรรมที่ได้รับจึงเป็นปัญหาของการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชน (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2561, น.44) ปัญหาในลักษณะเช่นนี้ก็มีในต่างประเทศแต่ก็ได้รับการแก้ไขแล้วในบางประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีการให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมแก่ผู้ยากไร้ โดยมีกฎหมายรองรับในระดับรัฐธรรมนูญ (สุนีย์ มัลลิกะมาลย์, 2519, น.153) และมี Criminal Justice Act of 2003; Justice for All Act of 2004 มีสมาคมให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายและการต่อสู้คดีแห่งชาติ (The National Legal Aid and Defender Association) มีสำนักงานกฎหมายภายใต้รัฐบาลของรัฐ เช่น สำนักงานกฎหมายภายใต้รัฐบาลท้องถิ่น Massachusetts Defenders Committee (M.D.C.) ซึ่งมีทนายความและมีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เรียกว่า (Public Defender) และมีระบบศาลแต่งตั้งทนายความให้แก่จำเลยที่ยากจนเป็นทนายความเอกชนที่ถูกศาลขอแรง (Assigned Counsels) เรียกว่า ทนายความที่รัฐจัดหาให้จำเลย (Public Defender) เช่นกัน มีสำนักงานกฎหมายของ Federal Defender Public Administration ดำเนินการภายใต้การบริหารของ Criminal Justice Act of 1964 (CJA) PLAN 18 U.S.C. § 3006A โดยระบบทนายความที่รัฐจัดหาให้จำเลย (Public Defender System) เป็นองค์กรที่แยกออกมาจากสำนักงานอัยการโดยมีระบบทนายความตามสัญญา (Contract Attorney System) ประเทศอังกฤษ มีกฎหมายและการให้ความช่วยเหลือต่อสู้คดีแพ่ง (Criminal Defender Service) ทนายความตามสัญญา (Contracted Scheme) ทนายความนั่งเวรฯ (Duty Solicitor Scheme) ทนายความจำเลยของรัฐ (Public Defender Service) ประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมาย The Constitution of Japan Act 1946, The Code of Criminal Instruction of 1880 และทนายความจำเลย (Defense Counsel)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยในประเด็นหัวข้อเรื่องทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและกฎหมายทนายความสาธารณะ (Public Defender) ของต่างประเทศและโครงสร้างองค์ประกอบของทนายความสาธารณะของไทย และการจัดทำกฎหมายต้นแบบ (Model Law) ทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและกฎหมายทนายความสาธารณะ ของต่างประเทศและโครงสร้างองค์ประกอบของทนายความสาธารณะของไทย
2. เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายที่มีหน้าที่และประสบการณ์เหมือน ๆ กัน มี 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่ม 1 ผู้พิพากษา อัยการ จำนวน 4 คน กลุ่ม 2 ทนายความ จำนวน 4 คน กลุ่ม 3 นักวิชาการ จำนวน 4 คนกลุ่ม 4 ประชาชน 4 คน รวมกลุ่มประชากรเฉพาะ 4 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน รวมทั้งหมดจำนวน 16 คน โดยมาจากการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีเป้าหมายให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากประชากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องที่วิจัย ซึ่งวิธีวิทยาการวิจัยกำหนดไว้เป็นการสัมภาษณ์ โดยตรงกับประชากรที่กำหนดไว้ ได้แก่ ผู้ที่สามารถจะให้ข้อมูลเชิงลึกได้ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นปัญหาที่วิจัยและเป็นผู้ที่อยู่ในระดับเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ หรือเป็นผู้กำหนดนโยบาย หรือสั่งการ หรือเป็นผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติการโดยตรงจนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นสูง เช่น ผู้พิพากษา อัยการ ผู้บริหารกรมคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ผู้บริหารสหภาพความในพระบรมราชูปถัมภ์ ทนายความอาสา ทนายความขอแรง ทนายความ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) (สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, 2560, น.94) เป็นข้อมูลที่ไดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary sources) ประกอบด้วย กฎหมายต่าง ๆ คำพิพากษาของศาลยุติธรรม คำวินิจฉัยของศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย ดำเนินการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบ (Participatory Design, Co-Design) และการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมตามวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการมีส่วนร่วมออกแบบ-ร่วมออกแบบทั้งหมดนั้น ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและกฎหมายทนายความสาธารณะ ของต่างประเทศและโครงสร้างองค์ประกอบของทนายความสาธารณะของไทย

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีแพ่งที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย ในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายทนายความฉบับใดคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีแพ่งได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งแนวทางที่จะให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีแพ่งอย่างต่อเนื่อง จะต้องมีการออกกฎหมายที่มีศักดิ์เทียบเท่ากับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้วิจัยจึงได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. ขึ้น ซึ่งมีศักดิ์เท่ากับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. นี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารทั้งในและต่างประเทศ นำมาประกอบกับความคิดเห็นในการสัมภาษณ์เชิงลึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีคดีแพ่ง ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เมื่อได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมแล้ว จะนำมาจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบ แล้วดำเนินการรับฟังความคิดเห็นเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวร่างกฎหมายต้นแบบ รวมถึงปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขต่าง ๆ หากมีการนำร่างกฎหมายไปใช้เพื่อให้ได้ร่างกฎหมายที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

ดังนั้น รูปแบบทนายความที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนในคดีคดีแพ่งจึงควรเป็นทนายความสาธารณะซึ่งมีรูปแบบขององค์กรสรุปได้ คือ เป็นองค์กรใหม่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นองค์กรอิสระ ผู้ทำหน้าที่เป็นทนายความสาธารณะ มีสถานภาพเป็น

พนักงานราชการ มีคุณสมบัติการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตขึ้นไป และต้องมีประกาศนียบัตรการว่าความจากสภานายความแห่งประเทศไทย ถ้าเป็นทนายความมาก่อนจะต้องมีประสบการณ์การว่าความไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2. เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง

ผลการวิจัยพบว่า การคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีแพ่งในต่างประเทศมี คือ สำนักงานทนายจำเลยของรัฐแห่งสหพันธรัฐ (Federal Public Defender Offices) และทนายความ (Public Defender) สำนักงานทนายจำเลยของรัฐแห่งสหพันธรัฐ (Federal Public Defender Offices) หมายถึง สำนักงานที่ได้จัดเตรียมทนายความที่มีประสบการณ์ในการดำเนินคดีแพ่งที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแห่งสหพันธรัฐ ประเทศที่ใช้ระบบสำนักงานทนายจำเลยของรัฐแห่งสหพันธรัฐ (Federal Public Defender Offices) คือ สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา ทนายความ (Public Defender) หมายถึง ระบบให้ความช่วยเหลือประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีโดยรัฐ คือ สหพันธรัฐสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในประเทศไทยพบว่า การมีทนายความเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนในคดีแพ่ง คือ ทนายความอาสา โดยระบบทนายความอาสาจะมีขั้นตอนให้คำปรึกษาเท่านั้น

การกำกับดูแลโดยคณะกรรมการทนายความสาธารณะ มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็นประธาน และกรรมการจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง กับผู้แทนทนายความแต่งตั้งโดยนายกเนติบัณฑิตยสภา มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย และกำกับดูแลการดำเนินงานของทนายความสาธารณะ ออกกฎต่าง ๆ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความสาธารณะ กับแต่งตั้งผู้อำนวยการสำนักงานทนายความสาธารณะ สำหรับทนายความสาธารณะนั้น มีอำนาจหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ร้องขอความช่วยเหลือในคดีแพ่งที่รับผิดชอบตั้งแต่ชั้นให้คำปรึกษาจนถึงชั้นศาลจนเสร็จสิ้นคดีความแพ่ง ซึ่งย่อมเป็นผลดีในเชิงการต่อสู้คดีแพ่งที่จะทำให้ได้รับความยุติธรรมได้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันซึ่งเท่ากับเป็นการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประชาชนโดยเฉพาะประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจที่จะว่าจ้างทนายความวิชาชีพได้จึงเป็นการสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิที่เป็นรูปธรรมที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้

ข้อสรุปรูปแบบของทนายความสาธารณะนี้ได้นำไปจัดทำเป็นกฎหมายรองรับ คือ ร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. เพื่อให้เป็นกฎหมายต้นแบบสำหรับการจัดตั้งทนายความสาธารณะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบและกฎหมายทนายความสาธารณะ ของต่างประเทศและโครงสร้างองค์ประกอบของทนายความสาธารณะของไทย พบว่า รูปแบบทนายความที่จะให้ความช่วยเหลือประชาชนในคดีแพ่งจึงควรเป็นทนายความสาธารณะซึ่งมีรูปแบบขององค์กร สรุปได้ คือ เป็นองค์กรใหม่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม เป็นองค์กรอิสระ ผู้ทำหน้าที่เป็นทนายความสาธารณะ มีสถานภาพเป็นพนักงานราชการ มีคุณสมบัติการศึกษานิติศาสตรบัณฑิตขึ้นไป และต้องมีประกาศนียบัตรการว่าความจากสภานายความแห่งประเทศไทย ถ้าเป็นทนายความมาก่อนจะต้องมีประสบการณ์การว่าความไม่ต่ำกว่า 5 ปี

2. เพื่อจัดทำกฎหมายต้นแบบทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมคดีแพ่ง พบว่า ข้อสรุปรูปแบบของทนายความสาธารณะนี้ได้นำไปจัดทำเป็นกฎหมายรองรับ คือ ร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. เพื่อให้เป็นกฎหมายต้นแบบสำหรับการจัดตั้งทนายความสาธารณะ คือ รูปแบบองค์กรสถานะ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ คณะกรรมการ คุณสมบัติ ความรับผิดชอบ ค่าตอบแทน จากผลการวิจัยได้นำไปสู่การจัดทำร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดี

แพ่ง พ.ศ. โดยมีโครงสร้างกฎหมาย ประกอบด้วย องค์การสังกัด สถานะ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ขอบเขตอำนาจหน้าที่ คณะกรรมการ คุณสมบัติ ความรับผิดชอบ ค่าตอบแทน

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องทนายความสาธารณะเพื่อการคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในคดีแพ่ง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

ข้อมูลเอกสารที่นำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ประชญาความยุติธรรม ทฤษฎีองค์กร แนวคิดกระบวนการยุติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม มีแนวคิดในการให้ประชาชน ผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพด้วยความเสมอภาคตามปรัชญาความยุติธรรม ทฤษฎีองค์กร แนวคิดกระบวนการยุติธรรม หลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับสากลตามกฎหมายระหว่างประเทศ คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 และตามกฎหมายต่างประเทศ คือ ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายประเทศอังกฤษ กฎหมายประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประชาชนผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสของประเทศไทยไม่แตกต่างไปจากหลักสากลและต่างประเทศ ซึ่งคำตอบที่ได้มานำไปสู่การจัดทำร่างกฎหมายต้นแบบ (Model Law) (สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, 2560, น.94) ว่าด้วยร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. ร่างกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ. และร่างกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติในการจัดหาทนายความให้แก่จำเลยในคดีแพ่ง พ.ศ. เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพด้วยความเสมอภาคของประชาชนผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาส และเป็น การส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เพื่อพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง ในระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. จะก่อให้เกิดผลดีต่อทนายความช่วยเหลือคนจนอย่างมาก และจะส่งผลให้มีหน่วยงานสังกัด องค์การสังกัด การบริหาร การคัดเลือก การบังคับใช้กฎหมาย การปฏิบัติหน้าที่ ขอบเขตแห่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ ค่าตอบแทนสิทธิประโยชน์ และมีการคัดเลือกการทนายความปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเชี่ยวชาญ และการช่วยเหลือเป็นไปด้วยความยุติธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้ยากไร้หรือผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศในการพัฒนาทั้งด้านกระบวนการยุติธรรม และระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทย เพื่อให้กฎหมายต้นแบบที่ได้จัดทำขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรผลักดันร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. โดยการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะรัฐมนตรี เพื่อให้ความเห็นชอบและเข้าสู่กระบวนการตรากฎหมายตามลำดับขั้นต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อร่างพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. มีผลเป็นกฎหมายโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษา แล้วต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทนายความสาธารณะคดีแพ่ง พ.ศ. ดำเนินการตรากฎหมายลำดับรอง คือ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ร่างกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. เพื่อให้ได้ทนายความสาธารณะมาปฏิบัติหน้าที่

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง สำเร็จลุล่วงได้ความเมตตาจากศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ และศาสตราจารย์สำเริงเมฆเกรียงไกร ให้แนวคิดในทางวิชาการทำให้วิจัยเล่มนี้มีความสำเร็จและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2558). *หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2560). *วิธีวิทยาการวิจัยทางนิติศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อาร์ทิพานีย์ จำกัด.